

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Liber Decimvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU,

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMVS

IMPERATOR DECIMVS

I U E N U S

Imperavit annis XVI.

I UENUS dictus est, cum gubernare cœpit; Imperator philosophus; doctorum hominum amator & ipse doctrinæ avidus. Sed in administrandâ republ. non perinde prudens, documento fuit, non semper qui doctiores sint, eos & prudentiores esse. Præter frugalitatem & sumtuum moderationem multæ aliæ virtutes egregiæ in eo laudabantur; sed quas exigua in discernendis ac cognoscendis rebus prudentia fœdabat. Loquaciores, à quibus verborum specie ac fucis decipiebatur facillimè, ad honores evehebat, eiûsque modi homines idcirco reliquis credebat meliores, quia sublimiùs de virtute differerent. Horum itaque multi phaleratis dictis amplos dignitatum gradus adepti, cum deinde fœdissima quæque facinora facerent; mox ob eorum contentiones & æmulationes Imperij status in pejusruere cœpit. Nec illud tacuerim, hunc Imperatorem tardum & parùm efficacem fuisse; animi præterea insigni mollitiæ ac lenitate minimè laudandâ. Vnde nullum unquam opportunum remedium negotijs adhibuit. Certè Sinici scriptores etsi animi moderationem in eo laudant, ac multas alias virtutes; ab illo tamen HANÆ familiæ perniciem ortam affirmare non dubitant. Sic illa familia, cujus parens & conditor excellabat maximè hominum cognitione, ab illo est affligi cœpta, qui eos minimè cognoscebat.

Primo imperij mense postquam paternis manibus parentavit, CIEYUAM uxorem ingenti pompâ Imperatricem declaravit. Eius moderatio in tributis & œconomia.

cujus

Cylo 45. an.
10. ante Chr.
48.

Imperator
philosophus nō
item prudens.

eius amicis atque cognatis in Imperio multæ postea perturbationes & rixæ sunt ortæ, ut in proximo Imperatore docebimus. Eodem die GAUM filium, quem ex CIEYUA susceperat, heredem ac successorum regni pronunciavit.

Tum Præfectos suos allocutos, Scio, inquit, Imperium ani præ reliquis à Calo dari, ut provideat omnibus; non ut suis tantum rebus studeat, suas utilitates voluptatésque veneit, sed ut cunctorum subditorum commodis utilitatibusque pareat, unus omnibus proficit. Quare ut munus mihi à Calo impositum expleam; ex antiquorum optimorumque Imperatorum decretis eorum sequens vestigia, omnia tributa remitto, præter illud, in quo è decem unum solvitur. Palatii sumtus, equorum famulorumque numerum imminui volo. Frugalis mensa sufficet, misso splendore; nec ad pompam vel fastum equos & famulos aliam, sed hac in re solam necessitatem spectabo. Sic & populum meam benignitate latum servabo; nec mihi paucis contento quidquam deerit.

SI AOUANGU serat Imperatoris carissimus præceptor, iam sexagenarius philosophus. Huic cum summæ præfecturæ munus mandare decreisset; inter competitores & æmulos invidiæ continuo flamma exarsit. Multi ergo in eum conjurant, oblatoque Imperatori libello multa optimo feni crimina obijciunt eam arte, ut pro veris quidem non affirmarent, sed tamen inquirendum esse dicerent. Mors erat, ut, cum Imperator accusationem admitteret, illico comprehenderetur accusatus. IUENUS ejus moris insciens, de capite boni fenis inquiri permisit, non dubitans, quin posset eum dimittere. Carceri præfectus, unus ex conjuratis, quam primum SI AOUANGUM capit, & male habet in vinculis. Ille hausto suam voluntate veneno seipsum necat, indignum esse dicens sexagenario semel capto, licet innocens esset, pro vitâ disputare aut pro eâ multum agere, cui natura jam ferè finem imposuisset. Imperator auditâ philosophi morte maximè indoluit; non tamen adeo sagax fuit, ut rem cognosceret, vel suorum calumnias deprehenderet. Ex quo Præfectorum astutiores eum parvi facere, in factiones divisi suis rebus ac partibus studere, æmulos aulicis artibus infectari; quæ res Imperium ubique turbavit. Hæ factiones in Sinicâ gubernatione sunt maximè pestiferæ, ubi omnia Imperator agit ex majorum Præfectorum consilijs; qui cum suis favere volunt, bonum publicum omittunt, & pro affectu vel muneribus responsa venditant.

*Invidia malè
aule famili
are.*

*Vitrona mors
philosophi.*

Sub hoc Imperatore QUANGTUNG provincia QUANGSI, & HAINAN insula defecerant, & immittas ab eo copias repulerant. Quare quantas potuit maximas vires contra rebelles parabat; quæis amicus erat KIASUNUM philosophum potius quam militem præficere. Ille arcessitis è Sinicâ philosophiâ rationibus Imperatorem ab hoc bello deterruit; & Olim, inquit, Sinicum Imperium ad Orientem mari, ad Occidentem verò campis arenosis montibusque terminabatur; in Australi parte KIANG maris filius limes erat. Sed hos fines paullatim extendit non magis armis, quam virtute. Hac Imperatores optimi alios & uliro advenientes humaniter excipiebant; nec pauci fuere, qui comitate victi advenierint. Ut nemo subijciebatur. Hac igitur est summa consilij mei, ut à bello abstineas, & probos Imperatores secutus, gubernandi modum, quem illi, tenedas. Nam rebelles populos virtutum splendor, non strepitus armorum subijciet. Itaque fecit, ut suavis erat, Imperator, damnatoque bello, eas regiones deseruis, quæ in defectione occaluerunt.

Interim factiosi Præfecti acerrimis inter se studiis certare pergebant, magno Imperij malo. Vnus inventus est LIUS, recti bonique communis amans; qui, quid ageretur, Imperatorem oblato libello monuit, æmulationis factionumque damna demonstrans & concordiam bonum. Hic ergo à socijs, quæis recti amor ante pravos affectus erat, animatus, posthabito vitæ periculo Imperatorem alloquitur in hunc modum. Bonis, ô Imperator, integrisque magistratibus uti, sicut est optimi regimini fundamentum; ita contentionum fons est & initium mala gubernationis, eos expellere. Si in ipsa regia urbe omnes Imperatori fideles sint, ac multi amoris conspiratione consentiant; in provincijs vigente obsequio, recte atque ordine cuncta procedent. Quam ingenij perspicaciam præditus es, ô Imperator, opto ut rectum iter fidei ac probi hominibus aperias, ne faciles aures fallacibus aliquorum dictis præbeas. Vt facta cujusque discutias, rogo; quo mali è collegio summi magistratus eijciantur, & viri probi meritos honores totius Imperij bono adipiscantur. Ut inter se tui congruant, unaque mente vivant, da operam; in eos, qui factiones ac partium studia sectantur, inquire, atque ut merentur, tracta. Id facies cum HANÆ familie tue summam salutem & in multos annos conservationem. His auditis exhorruere scilicet factiosi Præfecti; &, quamvis nullum nominaret LIUS, Imperatorem tamen plura super his rebus rogaturum haud ambigebant. Quare LIUM, qui que cum eo stabant omnes omnino

Oratio Lii
adversus factiosos

fraude subla-
tue innocens.

perditum ire decernunt, antequam exerceretur hæc ab Imperatore qua-
stio. H I E N U S ergo factionis unius dux K I M U O U M L I E I amicum,
quia coram Imperatore de se quoque malè locutum sciebat, hac ne-
vit arte. Quippe cum H I E N U S maximâ præfecturâ gauderet, ab Im-
peratore non difficulter obtinuit, ut K I M U O U M extra regiam Præfe-
ctum juberet esse, talem hominè tali provinciæ necessarium esse, dicens,
Quamquam hoc consilium instar imperij fuit, H I E N U S namque suâ dex-
teritate, dicam, an loquacitate? Colai summam dignitatem indeptus,
quos vellet, in præfecturas inferiores mittebat. Itaq; K I M U O U S assignatâ
sibi provinciam adiit. Verùm vix in eâ mensē exegerat, cum in eum, ut
æmulum, apud Imperatorem tradito libello multa crimina, vera ad ficta,
parùm referebat, H I E N U S intendit. Omnes quidem actiones illius
diligenter per coricæos notârât; quas sinistrè interpretatus; etsi fortè
quædam in provinciâ malè ab eo acta non deessent, munere simul eum
ac vitâ privavit.

Imprudens fa-
ctus Imperato-
ris.

At non multò post unus è Præfectis etiam H I E N O apud Im-
peratorem multa maximâque crimina scripto intulit. Sed incal-
lidus Imperator H I E N I artibus infatuatus nullam adhibet libel-
lo fidem; imò stultissimè H I E N O illum ostendit. Is, ut erat allu-
tissimus, hac occasione in rem suam usus, hujusmodi verbis in illius
animum irrepit. *Adhuc, ô Imperator, nihil antiquius mihi fuit,
quàm ut bonâ fide tibi servirem. Sed enim, quia me licet immerentem
ante ceteros in hoc amplissimo statu collocasti; superior tamen est in-
vidia; quâ solâ armati hostes mei me apud te accusant, in perni-
ciem meam intenti. Nec vident, cum obtrebant mihi, à se accu-
sari beneficium tuum, quo me minimum affecisti. Quid faciam? invidia
usquequaque ardeo; nec tuorum subditorum illi facient ullum criminandi
finem. Sed bene se res habet, quòd undique deserto mihi spes est omnis repo-
sita in judicio mei gratiâ & favore. Quare unicè te rogo, ne com-
mittas, ut plus apud te malevolorum possit invidia, quàm calamitas
mea. Meum erit, fidei erga te & obsequij constantiâ, me tibi ante
ceteros probare. Quas artes in me ut semper expertum esse te confido;
sic iterum atque iterum rogo, ne des faciles aures amulâ, & honorem,
quo me profecutus es, invidentibus.*

Facile fuit, Imperatorem, plus fidei dictis quàm factis habentè fallere.
Vnde jam H I E N I potentia Præfectis erat omnibus formidabilis; Impe-
ratore non modò nullâ accusationè contra ipsum admittente, sed ipsos
etiam

etiam accusatores ei palam monstrante. Qui proinde quàm plurimos atrociter ultus, varijs artibus perdidit; alios raso capite velut mancipia struendis moenibus onera comportare cogebat; suos suarumque partium affectas elevabat. Hinc tantus omnes illius pavor cepit, ut jam plus, quàm Imperator timeretur.

Inter hæc Imperatoris duces, quibus erat commissa muri magni custodia, commoditatem rei secuti, amicitiae jurè perfidè violato, TARTAROS reges duos, qui in montibus vicinis animi gratià venabantur, captos plectunt capite. Deinde tanquam magnum quid pro Imperio fecissent, impudenter ab Imperatore petunt præmia. Cùmque is ex Præfectorum sententiã poenas potiùs debuisset ab illis expectere; ad Regulorum dignitatem eos extulit. Duorum verò regum, capita jussit ad TARTARORUM terrorem in regni confinibus suffigi. Nec puduit Imperatorem varias habere conciones, quibus ostendebat reges mortem meruisse, atque à se mandatum esse, ut caperentur. HIENUS verò, qui alterum ex illis ducibus, ut alienum à sua factione, odio prosequeretur, Imperatori suadebat, ut eorum perfidiam puniret; alloqui timendum esse, ne TARTARI persequentes injuriam, Imperium invadant. Sed non paruit Imperator ejus consilio; necem TARTARORUM rem levem esse dicitans, nec fidem barbaris illis servandam, nisi eùm prodesset Sinis. Adeò Sinæ alias nationes præ se spernunt. Postea verò quàm HUHANSIUS NOVUS TARTARORUM rex bellum ultionis petendæ causâ Sinis intulit; tum primùm intellexit Imperator, quantum peccavisset. Itaq; ut pacem impetraret, è regio sanguine uxorem ac magnas opes ei dedit. Quibus TARTARUS pacatus, à bello abstinent.

Porro factiones Præfectorum adeò intumuerant, ut jam in apertas seditiones erumperent. Verùm Imperatoris mors magno Imperij commo interveniens illam tempestatem sedavit. Cuj

cùm filius natu major succederet, omnesque sub novo Principe meliora sperarent; à vi tem-

peratum est.

IMPERATOR UNDECIMUS CHINGUS.

Imperavit annis x xvi.

*Cyclo 45. anno
26. ante Chr.
82.*

IN vinum veneremque penitus immersum hunc scribunt Imperato-
rem fuisse fuisse, gubernationis curâ maternis consanguineis permis-
sâ. E VANGA familia, ex qua CIEYUA mater oriunda, per-
multos ad amplissimos honores provexit; nesciens, quantum sibi suis-
que malum compararet. Regulos primæ dignitatis creavit avuncu-
los quinque; regem unum. Is MANGUS erat, ex eadem ortus fami-
lia; regnum SINTU dictum, erat in eâ SUCHUENÆ provincie par-
te, ubi modò CHINGTU est urbs princeps. HIENUS hæc videns,
nec igaarus, quàm potentes haberet æmulos & hostes, abeundi copiam
petijt, facilè factam ab Imperatore. Verùm vix urbe regiâ, domum
petiturus exierat; cùm in sicarium incidit imminentem ejus jugulo, nec
sine Imperatoris consensu, quod omnes suspicabantur. Tum extinctâ
cum autore suo factione primariâ, etjam reliquæ evanuerunt. Viguit
una VANGI familia; quæ turbas tamen ingentes excitavit, ut vide-
bimus.

Densa nebula.

Quarto primi anni mense in Majum nostrum inciderat uida den-
sâque nebula, quæ magno cum omnium terrore Sinam omnem inte-
xuit. Interrogati astrologi, quid ea res portenderet? negârunt ex artis
sue secretis quidquam certi affirmare se posse. Admonitor autem re-
gius ita rem explicavit, ut hoc prodigium ideo prædicaret ostentatum
à Cælo, quod Imperator contra Imperij leges ac statuta majorum avun-
culos nil tale meritos ad Regulorum dignitates extulerat. Vera lo-
quebatur; sed Imperator maternis precibus retentus noluit VANGAM
familiam offendere, vel non intellexit, quanta mala possent hinc existe-
re. Suorum quidem parentum & antecessorum exemplis non sapuit;
vel in tantum vitij se dedit, ut & hæc nesciret. Unde non mirum,
si turbis deinceps excitis, postmodum tertium ab hoc Imperatorem in-
terfecerint, & maximam Sinarum partem occupaverint. Quæ hic at-
tigisse.

sigillatim sufficiat; nam ad secundam decadem, quæ res post Christum natum in Sinis gestas prosequetur, hæc spectant.

Anno imperij secundo postquam CHINGUS HIUAM conjugem suam imperiali corona redimuerat; quarto ejusdem anni mense nix ingens cum in Regia, tum in circumjectis regionibus cecidit. Rara utique ac Sinis invisa res. Astrologiarioli que interrogati, quid hæc novitas sibi vellet, varij varia finxerunt. Imperator à philosophis etiam exquirat, ab illis præsertim, quibus figurarum liber, YEKING dictus, quo de libri primi principio egimus, legendo intelligendoque familiarior, ut scripto, quid invistatum prodigium moperet, exponerent. Aliqui ob FUNGUM, qui erat ex VANGA familia, nimiam potentiam iratum dixere Cælum; nec dubitabant Imperio secuturas calamitates minari. Vera dicebant; quamvis hoc ex nive non conjicerent, sed ex VANGA familiae fastu ac potentia, quæ omnino, cum nimia est, in seditiones facile erumpit. Quo audito FUNGUS ipse summam, quam gerebat, præfecturam cupiebat abdicare se; cuius tamen votis haud assensus est Imperator. Unus inventus est SOYUNGUS, qui FUNGO adulatus, quippe à quo multa sperare poterat, in eam partem explicavit portentum, ut bonum esse omen prædicaret. Nec abrogavit ei fidem Imperator; amplexus repudiata veram falsam unius sententiam. Id quod sæpe contingit, ut nos ipsos nimium amantes, nec, quod bonum est, intelligentes prosequamur materiam nostri mali; ex quo necesse est summam denique perniciem existere.

*Nix vera ac
pud Sinas.*

Sed ut istius Imperatoris in hac re magis error appareat; narrandum est, quod LIENCHIANGUS non infirmæ fortis Præfectus egit. Librum composuit undecim capita complexum optimo stylo & exquisitis rationibus explicata; quibus, quantum efficere posses nimia unius familiae potentia, demonstrabat. Ac licet familiam dissimularet; minime tamen Imperatorem fefellit, eo libro familiam VANGAM peti. Laudavit autoris ingenium, eruditionem, fidelitatem, simplicitatem, omnia. Nec immerito. Namque prorsus erant à majoris nominis virtutisque philosophis deprompta; non tamen ad flectendum Imperatorem, ut optima suadenti pareret, efficacia.

*Obeit nimia
unius familia
potentia.*

Hæc autem istius philosophi sinceritas fecit, ut HINGUS ejus filius etsi literis inclitus, nunquam præfecturam adeptus sit, quamvis à Præfectis bene multis destinaretur. Namque delapsus huc erat Imperator, ut inconsulto FUNGO nihil ageret. Ab hoc enim uno ac

Y y 3

privato

privato homine totius Imperij pendebant negotia; cujus unicus natus pluris erat nimirum lento Imperatori, quam multorum Praefectorum consensus.

*ingens imbris
inundatio.*

Anno imperij tercio XENS I provinciam, in qua ceteroqui raro pluit, imbres in Autumno continui sic inundavere; ut speciem diluvij præberent. Loca plurima simul & homines aquarum moles involvit. Ipsa etiam urbe regiâ usquaque pluvijsmersâ incolæ mœnibus altis vitam tuebantur; Imperator sibi suisque in palatio commorantibus salutem conscens navibus invenit.

*Vangi Colai
groceritas re-
formidabi-
li.*

Anno octavo TANYU rex TARTARUS ad amicum Imperatorem invisendum adfuit. Eo tempore summo Colai munere fungebatur XANGUS quidam ex VANGA familiâ vir procerus, robusto ac præpingui corpore, vulûque ac capite tam grandi, ut gigantem esse crederes. Ad hunc, ut mos est, etiam TANYU rex invisit; cujus formâ sic exhorruit, ut pedem referret præ stupore. Admonitus eâ de re Imperator gaudebat; & *Tales oportet esse, quibus Imperij Sinici summa committitur; ut solâ formâ Barbari terrorem incuisant.* Hinc illum apud Sinas morem invaluisse putem, ut primum militem ductorem, cujus erat in trium annorum examine primum nomen, depingant armatum, excelsâ ve grandique staturâ, & ad vicinas circum nationes exterâs dimittant, existimantes ejusmodi picturâ terrorem exteris ab se inferendum; utique si viderint talem in Sinis militiæ ducem seu spectrum potius esse.

Exstincto sub hæc FANGO in summâ militum præfecturâ successit LMUS ex eadem VANGA familia. Matris precibus id Imperator dedit, cui nihil unquam negavit, in omnibus obsequentissimus.

*Rarum mode-
stis muliebris
exemplum.*

Rarum hæc narrant historici Sinenses modestiæ muliebris exemplum. Habebat Imperator inter alias concubinas unam ante ceteras carissimam sibi, PANAM nomine; omnibus & corporis & animi dotibus insignem. Sunt autem intra Imperiale palatium non Imperatrici tantum, sed singulis etiam concubinis apud Imperatorem magis gratiosis attributa singula palatia, in quibus separatim habitant. Igitur PANAM Imperator in palatio minore, in quo vivebat illa, non contentus invisere, iam volebat in suo secundo palatio commorari. At eum honorem recusavit PANAM, & modestiâ, in muliere præsertim, rarâ & memorandâ, *Ex antiquis picturis nostris,*

nostris, inquit, *esiliteras nesciam, didici tamen non nisi fide ac prudentiâ claros bonis Imperatoribus astante Praefectos; malis verò mulieres appingi, à quibus ad pessima quaeque facinora instigantur. Tu nunc, posthabitâ Imperatrice, me vis tibi consuescere. Vide, quaeso, ne hinc malorum Imperatorum insistendi vestigijs initium facias. Ego quidem, quae te plurimum amo, favetorque laudibus tuis, nihil optans impensius, quam ut virtute magis ac magis excellas, hoc piaculum admittere non possum; ne & tu pessimorum Imperatorum, & ego malarum mulierum numerum augeamus, Imperatricem habes germanam primamque conjugem tuam; cum hac est habitandum tibi. Ego tantum utriusque sum famula. Sapientem hanc repulsam Imperator laudavit plurimum, & multò magis Imperatrix; quae, re cognitâ, maximas PANÆ gratias egit. Verùm venerens Imperator in maiora postmodum scelera delapsus est. Cùm enim musicâ delectaretur ac theatris; inter cantatrices, quae placebant in comoedijs, venustissimam puellam saepe audiens, ac tandem ejus amore captus viculusque advénit illuc, ut ipsam cum fratre simul adhuc puero in suum reciperet palatium. Ibi puellam gynaeceo praeponit, totumque amoribus se tradidit. Imperatrix peragrè ferens, ignobilem puellam apud Imperatorem tantâ esse caritate; cùm fortè res ac tempus ferret, eura hujus facti graviter increpuit. Imperator, qui foedissimo puellae amore inflammatus ferebatur, impatiens probri, vehementer excanduit, & ex amantium ingenio, cæco impetu abreptus, HIUAM Imperatricem à se repudiavit. Ita cui primum velut primæ conjugis debebatur palatium, ei ne locus quidem in palatio fuit. Spem tamen in PANÆ modestia & bonitate collocans ad eam venit, à quâ benignè accipitur & humanissimè.*

At non hîc quievit Imperatoris in saltatricem amor dicam, an furor. Adeò namque illius amore provehebatur paullatim, ut tandem veram suam uxorem eandemque Imperatricem nominârit. Et primò quidem illius patrem levem comædum regulum creat; credo, ut hac dignitate insignis & suam vilitatem teget, nec ille diceretur comædi filiam in uxorem accepisse. Non tulere Praefectorum aliqui hanc Imperatoris sui nequitiam; sed oblati libellis acriter arguunt. Fidelitatis pretium mors fuit; Imperatoris jussu maectatis omnibus. Quotquot enim erant ex VANGA familiâ, asfentandi foedâ libidine, Imperatori quidvis licere persuaserant.

Hinc

Et prudens
admonitio.

Damnâ
comædiarum.

Ex comædi
regulus.

Hinc spes ejs ostendebatur, in Imperio turbas futuras; è quarum occasione rei, quam machinabantur, exitus pendebat. Mirum dictu! vilis cantatrix Imperij Sinici, quin & ipsius Imperatoris se dominam videt; tantò securiùs, quantò magis Imperatoris animum amor occæcarat.

*Imperatoris
pravitat.*

Imperator itaque cùm fautores ex *VANGA* familiã Præfectos haberet; penitus veneri se ac vino dare, totas noctes comestationibus, convivijs, comœdijs transigere. Picturas etiam obscœnissimas per palatium undique appendi jubet, ac præsertim *TAKIÆ* cum *CHEUO* fœdissimè acta. Non defuere quidem è Præfectis, rei turpitudinem, scripto damnantibus; sed nihil effectum. Laudabat salubria monita, sed non sequebatur; agnoscebat errores, sed non emendabat; tantò alienior à recto, quantò ejus scientior.

*Stella de Cælo
lapsa.*

meta visum

Annum imperii decimum octavum, qui fuit ante Christum decimus quintus, secundo mense, qui ferè in Martium nostrum incidit, solis defectio in Sinis visã nobilitavit. Addit autor Sinicus, multas tenues stellas de cælo cecidisse, quasi plueret ignibus. Anno præterea vigesimo primo, quàm *CHINGUS* imperare cœpit, ante Christum duodecimo, cometa visus est octavo mense, id est, sub Octobrem nostrum, quem observârunt in loco sideris, quod *CIN* vocant, qui locus hodie Cancrî totum signum occupat. Sollicitus Imperator, quid hæc monstra portentave (nam talia credebat esse) sibi vellent; omnibus copiam fecit, quid super ijs sentirent, explicandî. *SOYUNGUS* doctissimus philosophus idemque amans reipubl, coram Imperatore recitavit hæc è libello. *Quod omnes boni opramus, est illud, Imperator, ut ijs maximè rebus operam navet intendãsq; animo, qua ad optimi Imperatoris munus probe implendum conducunt. Id vero facies, si iuste tuos populos regas, si bene illis provideas, si egiã præscis moribus renoves & ornes, antiquando, quicquid vitiosa consuetudo quondam invexit. Calamitates, quas Cælum minatur, effugiendi, ne dubita, facillima hæc est via, si vitijs extricati virtuti demus operam; illa sunt inevitabiles, quas vitijs ipsi nobis facimus. In solita sunt hæc monstra, fateor, & sine dubio magnum aliquid portendentia, neque ad intelligendum humanis ingenijs promta; si tamen est homini fas de cælestibus conijcere, crediderim HANÆ familiæ nisi respiscat, exitum ab irato Cælo pronunciarî. Fulminatus est Imperator hæc audiens, nec ullum locutus verbum, confestim ex aulã se proripuit in palatium. Ad frugem tamen animum haud applicuit.*

Celebre

Celebre tunc erat CHANGYU I philosophi nomen, quem Imperator ut præceptorem non vulgari caritate diligebat. Cum hoc, à quo Sinicam philosophiam didicisset, de plerisque negotijs conferebat consilia. Sed erat nomine magis quam reapse philosophus. Nam licet ex doctrinâ nobilis esset & clarus, virtute tamen carebat; aulicisque imbutus artibus Imperatori adulans, VANGÆ familiæ gratiam venabatur. Igitur è re nata quidam, qui cometam studiosius observârant, Imperatori libellum obtulere suppressis nominibus, in quo planis ac Sinicis verbis iratum HANÆ familiæ Cælum asserebant & in illius perniciem intentum ob nimiam VANGÆ familiæ potentiam, à qua Imperium quoque perdendum ominabantur. Multa in eo libello à VANGÆ familiæ Præfectis perpetrata scelera narrabant. Eapropter Imperatorem à se admoneri, ut rebus suis prospiceret. Imperator jam de VANGA familia, quam tot omina devoverent, addubitare cœperat. Sed hunc timorem temperavit habita cum CHANGYUO consultatio. Qui cum legisset libellum; veritus offensam & Imperatoris eîusque matris & multò magis VANGÆ familiæ, quam timebat; ita de hac re cum Imperatore tractavit, ut ostenderet esse difficillimum cælestia prænoscere. Illos adhæc siderum studiosos altiùs æquo de se sentire, si futurorum intelligentiam sibi arrogarent. In his enim errare proclive admodum esse; imò fortasse hæc illos finxisse, quia singulari odio VANGOS persequebantur, cumque alia viâ non possent ex ijs ultionem petere, voluisse fidos Imperatori Præfectos infames invisosque facere; quæ propterea nil temere quidquam credendum.

Imperator, qui nihil non matris causâ faceret, VANGÆ familiæ cæco amore captus, eum tanquam sapientem ac fidelem laudat, & quam fortè suspicionem periculi traxerat è familiæ VANGÆ potentia, deponit. Hanc proinde reprimere & coercere neglexit; Præfectis, quibus constabat adhuc fides, non parùm indignantibus. Ex his unus CHUYUNIUS rarum dedit ac vix auditum constantiæ exemplum. Præfectus idemque philosophus erat haud ignobilis; sed à vera germanaque virtute nobilissimus. Hic tantam CHANGYU I assentionem ac perfidiam non ferens, contempto vitæ discrimine, quod vel ab Imperatore vel VANGA familia impendebat, forti constantique animo audientiam apud illum sibi fieri volens, habere se professus, quæ afferret in bonum Imperij. Vbi colloquendi potestas fuit; in Præ-

Rarum constantiæ exemplum.

Horum omnium coronam Imperatorem strictim affatus, *Omniam primum*
modo peto, inquit, ut mihi gladium concedas, quo hic, coram te loquacis &
assentatoris huius caput amputem. Imperatore, quisnam esset ille, in-
 terrogante; *CHANGYUUS est impostor ac perfidus ille, subjecit*
CHUYUNIUS, quem dignum putem, cuius, te presente, caput cervicibus
abscindam. Imperator audito sui præceptoris nomine nimium
 quantum irâ efferbuit; eaque mox in rabiem versâ imperat, ut *CHU-*
UNIUM ad supplicium abripiant. Ad sunt apparitores è vestigio, si-
 mul & è palatio eiectioni. At is aulae podia cratèsque manibus adeo
 fortiter tenuit, ut, cum divelli non posset inde, nec illi quidquam in eo
 abstrahendo remitterent, podia rumperentur. Interim ita *CHU-*
XUNIUS vociferabatur. *Quàm bene mecum agis, ô Imperator? quod*
optabam concedis. Nunc moriar demum, & quidem libens moriar.
Malo enim ad fidos Imperatorum Præfectos iniquissimè à te tuique simi-
libus tyrannis contrucidatos moriens ire, quàm vivus apud te turpem ser-
vitutem servire, qui assentatores amore, fidos autem ac sapientes odio præ-
sequeris. Hoc unum dolet mihi, te adeo hebetem esse, ut non intelligas,
quantum te, quantum HANAM familiam maneat malum, te, vero im-
primis, quando saluberrima tuorum consilia respicis, solos assentatores avi-
scultas. Dixi, quæ dicenda putabam; tu modo de me age, quod lubet;
& quodcunque necis genus tibi furor suggererit, occide. Obstupere-
 Præfecti, qui permulti aderant, hac constantiâ; & flexis de more geni-
 bus Imperatorem rogant, ut ei vitam daret. *Si enim, aiebant, in*
publicum consuluit, hoc est, tibi; puniendus non est, sed laudandus. Sin
aliquid erravit, tanquam phrenitide laboranti ignosce. Talia namque
nemo loquitur tantâ constantiâ, nisi vel fidissimus, vel prorsus amens.
 His auditis Imperator, irâ confescente *CHUYUNIUM* dimitti iussit;
 ac præterea, postquam ad se redijt, ut fractas crates nemo resciceret,
 monumento futuras, ex quo nosceret posteritas, ipsum etiam vera lo-
 quentes ac fidos habuisse Præfectos. Felix respublica, in qua Princi-
 pes nolentes volentes coguntur audire, quæ minimè volunt; at multò
 felicior, ubi posito metu Præfecti suos Principes liberè culpant, haud
 ferentes, cum suos dominos à recto virtutis tramite aberrare vident.
 Vtrum impensius mirer constantiam Præfectorum, an Regum pluri-
 morum patientiam, nescio. Præfecti quidem inter fidelitatis arcana
 in Sinicâ philosophiâ recondita, sed in cælum usque tollenda laudibus,
 illud non infimo loco ponunt, ut Principes suos omni abjecto metu,
 saluta-

*Sinarum in
 monendi Im-
 peratoribus li-
 bertas.*

salutaribus monitis ad virtutis tramitem reducant. At Imperatores ex adverso meliores, sique non pauci talium philosophorum constantiam amavere. Quod magis in hac, quàm de loquimur, familià elucet. Nam hic quidem Imperator, ut reliquos Præfectos admonitionum licentiâ prohiberet, admonitorem Præfectum induxit unum. At non ideo tamen reliqui tacebant Præfecti, si viderent admonitorem officio suo deesse.

Licet autem CINGUS plurimas amâisset mulieres, immersus libidinibus; nullum tamen suscepit filium. Quò factum, ut HINSEM nepotem ex fratre TINGTIO Rege in successorem declarari vellet; quem apud se in palatio non secus ac filium habuit.

In hoc statu res erant, cum fato concedit Imperator, eo anno, quo Martem in loco stellæ, quam SIN vocant, observârunt Mathematici; qui locus, ut jam dictum, nostris temporibus à gradu secundo ad vigesimum usque sagittarij extenditur. Hæc autem Martis conjunctio cum tali sidere Sinis semper formidolosa fuit.

Decessit autem morte repentinâ, nulla ægritudine præeunte, cum pridie lætè cœnatus, summo manè ad multa negotia pertractanda decessisset surgere. Ac luce quidem postera surrexit è lecto; sed dum induit se vestibus, repente mortuus concidit. Regina mater CHAUM quemdam venenum ei miscuisse credidit; MANGO consanguineo in eum jusso inquirere. Quo CHAUS audito mortem sibi concivit, noxius, an secus, ignotum. Tribunali saltem se non sine sceleris relicta suspicione subduxit. Ceterum Imperator, ut initio dictum, veneri vinoque plus nimio deditus fuit; ex quo perperam & injustè facta sceleraque consecuta sunt multa. Matrem nimium amavit; à quâ vitæ licentia permittebatur ei, quò suos interim consanguineos eleveret. Quod huic mulieri perquam promptum fuit, cum, quid quid optabat, hac arte ab Imperatore obtineret, & ad turpissima quæque facinora facem ei præferret.

*Mors subite
Imperatoris*

IMPERATOR DUODECIMUS
NGAYUS.

Imperavit menses vi.

*Cyclo 45. anno
72. ante Chr. 60*

VT diximus, NGAYUS antecedentis ex fratre nepos fuit. Accessit ad gubernacula juvenis admodum, rexitque satis bene; moderatus sumtuūmque parvus. Sed quòd esset ætate tantis rebus nondum pari (quippe natus aſios non plus unde viginti) omnino, quod optabat, efficere non potuit. Multos Præfectorum mutavit, & MANGUM familię VANGÆ principem summã præfecturã spoliavit. Sic illius familię insolentiam aliquo modo repressit; & fortasse, si diutius imperare contingeret, exstinxisset omnino. Sed prosperis conatibus immatura mors intercessit, ad implendam sequentis proximè Imperatoris tragœdiam familiã superstitè.

*Rex morti e-
reptus a fami-
liã*

*audaci facie
nere*

Anno imperij primo vitæ discrimen ingens adiit. Cùm enim animi gratiã, solis mulieribus, quæ de more serviunt Imperatori, comitatus, descendisset in caveam, in qua tigrides, ursi, feræque alebantur aliæ; fortè ursus per podij crates nixus in ambulacrum evasit. Ibi ceteris evidenti periculo perterritis & fugã salutem quærentibus; una stetit FUNGA, quæ plusquam virili animo, solis armata vestibus ursum excipiens atque strangulans, ab Imperatore imminens atque ad eò præsens periculum avertit. Hanc deinde mulierem summã semper caritate dilexit; sed, ut sæpe fit, summã invidiã comite; quam, quæ ursum domare potuit, superare non potuit. Namque ab Imperatrice vexata propterea, quòd à marito præ se amaretur; quã manu servãrat Imperatorem, eadem sibi vitã exhaustit.

Vox ominosa

Annum imperij quintum, qui fuit ante vulgarem Christi epocham secundus, anni Sinici mense dièque primo, solis defectio insignem fecit. Sub idem tempore audita vox est in palatio prorsus insolita, pulsati tympani sonum referens, ad eò vehementem, ut ad extremam usque palatij portam se diffuderit. His portentis anxius Imperator, quid significaret, è mathematicis quæsivit. Illi magnam in Imperio re-
verentiam conversionem atque rebellionem ad eò fore respondent; id enim

id enim voce, quæ audiatur sine figurâ loquentis ac specie potendi.

Hoc eodem anno TANGU rex TARTARUS legationem misit ad Imperatorem, ejus salutandi copiam petiturum. Fuere, qui non admittendum dicerent, quò sumtibus parceretur. In hujusmodi namque legationibus magni semper à Sinis fiunt sumtus, non modò cum exteri reges adsunt, sed etjam, cum eorum legati, Qui advenientes ex Imperij finibus ad regiam usque publicis sumtibus magno cum splendore deducti, eodem modo vivunt inibi, de publico item, palatio visendo, Præfectoque uno è præcipuis, cui mandata exterorum cura, ijs attributo. Legatione gestâ, reducuntur ad usque regni confinia eâdem pompâ, quâ excepti erant. LANGHIUNGUS tamen haud infimæ autoritatis Præfectus, ut admitteretur TARTARORUM rex, Imperatori suavit; & *Nihil optabilius, inquit, Imperio Sinico potest accidere, ni oportunitus, quàm illos amicos admitti, quos hucusque semper pro hostibus habuimus. Ecquid aliud optârunt Imperatores priores, quàm ut tot bellis ac sumtibus TARTARI vel subigerentur, vel volentes nolentes in amicitia jura concederent? Nunc ubi pacem expetunt amicitiamque nostram ultero hostes nostri; sumtus cur timemus? Quid si repulsam passi bellum moveant? an non plures nobis erunt necessarii sumtus, ut vim repellamus? ut taceam nostrâ contumaciâ magnis difficultatibus atque periculis Imperium involutum iri.* Motus his dictis Imperator TARTARUM regem superbo apparatu excepit. In hunc modum inter acerrimos tot annis hostes pax coaluit. authore Deo, paullò post homine futuro, & ut Angelorum habet carmen, in terra pacem hominibus allatur.

*Tartarorum
rex magnificè
à Sinu excep-
tus.*

Anno sequenti post TARTARORUM adventum, firmatamque pacem Imperator diem obiit supremum; nullâ re memorabilis, nisi quòd ejus mors in illum annum inciderit, quo Decembri mense, vitæ parens & humani generis vindex Deus IESVS CHRISTVS ex MARIA Virgine natus est, cum totum Sinicum Imperium altæ pacis gaudio frueretur. Est & hoc ad memoriam illustre, quòd Imperator non NGAYUS dici voluit, sed PINGUS; quod PACIFICUM sonat. Mirabili Dei providentiâ, ut, quo tempore Christus Rex verè PACIFICUS in terras venit, etjam Sinicus Imperator PACIFICUS cognominetur.

Rex Pacificus

TUNGYENUS erat Præfectus apud NGAYUM gratiosus in primis.

primis. Elegans in eo forma, corporisque dignitas; comitas affabilis
 tasque sermonis magna; sed multiplex ingenium & tortuosum.
 Quibus rebus ad Imperatoris gratiam sic adreperat, ut præ omnibus
 amaretur. Verùm calliditate avaritiæque cùm esset insignis, abutens
 Imperatoris gratiâ, plurimos vexavit. Auditâ igitur ejus morte, su-
 orum sibi criminum conscius, ne secuturo Imperatori meritas daret
 poenas, eodem die, quo ille mortuus est, ipse de se statuit.

Atque hæc est prima Decas, quam promiseram. Hanc si lectoribus
 meis gratam intellexero, ad reliquas absolvendas ex
 molestissimis Sinicis characteribus, mihi animus
 erit.

Ad Maiorem Dei ac Matris Virginis Gloriam.